

BALTU VALODAS LAIKĀ UN TELPĀ

Andra Kalnača
andra.kalnaca@lu.lv

Atslēgvārdi: kongress, baltu valodas, baltisti, valodniecības nozares

Raksts iepazīstina ar vienu no nozīmīgākajiem baltu valodnieku zinātniskās tikšanās forumiem - Baltistu XIII kongresu "Baltu valodas laikā un telpā", kas notika Rīgā, 2021. gada 13.–15. oktobrī. Pirmo reizi Baltistu kongress tika organizēts 1965. gadā Viļņas Universitātē. Kopš 1980. gada tas norisinās reizi piecos gados pamīšus Viļņā un Rīgā. 2021. gada kongresā piedalījās 170 valodnieki no 11 valstu augstskolām un dažādām zinātniskajām institūcijām, bija pieteikti apmēram 140 referāti.

Baltistu kongress, kas norisinās reizi piecos gados pamīšus Viļņā un Rīgā, proti, Lietuvā un Latvijā, ir viens no nozīmīgākajiem baltu valodnieku zinātniskās tikšanās un domu apmaiņas forumiem. Baltistu kongresam ir senas tradīcijas — pirmo reizi tas tika organizēts 1965. gadā Viļņas Universitātē, kopš 1980. gada ik pēc pieciem gadiem Rīgā vai Viļņā. Jaunākais, t.i., XIII, kongress "Baltu valodas laikā un telpā" tiešsaistes veidolā notika 2021. gada 13.–15. oktobrī Rīgā, Latvijas Universitātē (sk. <https://www.baltistikongress.lu.lv/>). Kongresu atklāja Latvijas Republikas prezidents Egils Levits un Latvijas Universitātes rektors Indriķis Muižnieks. Skaists sveiciens kongresa dalībniekiem bija arī LU Fizikas, matemātikas un optometrijas fakultātes jauktā kora "Aura" (diriģents Edgars Vītols) LU Lielajā aulā dziedātās dziesmas latviešu un lietuviešu valodā.

Baltistu kongresa dalībnieki tradicionāli ir visdažādāko valodniecības nozaru un virzienu valodnieki gan Latvijā un Lietuvā, kas sinhroniski, diahroniski vai tipoloģiski ar dažādām metodēm pēta latviešu un lietuviešu valodu, kā arī baltu valodu vēsturi un kontaktus. Kopš pirmssākumiem aktīvi

kongresu dalībnieki ir arī citu valstu baltisti un indoeiropieisti, kā arī slāvistu, somugristu, germānistu, kas tuvāk pievērsušies baltu un citu valodu vēsturisko sakaru un savstarpējās ietekmes analīzei. Galvenās baltistu kongresa darba valodas vienmēr ir latviešu un lietuviešu valoda, taču referāti tiek lasīti arī, piem., angļu un vācu valodā.

XIII Starptautiskā baltistu kongresa "Baltu valodas telpā un laikā" zinātniskās komitejas priekšsēdētāja bija Latvijas Universitātes profesore un prorektore humanitāro un sociālo zinātņu jomā Dr. habil. philol. Ina Druvieta. Kongresa galvenais organizētājs bija LU Latviešu valodas institūts, finansiālie atbalstītāji — Latvijas Universitāte, Valsts pētījumu programma "Latviešu valodā" (Nr. VPP-IZM-2018/2-0002) un Valsts Kultūrkapitāla fonds.

2021. gada kongresā piedalījās 170 valodnieku no vairāk nekā 12 valstu (Latvijas, Lietuvas, Igaunijas, Vācijas, Zviedrijas, Somijas, Čehijas, Amerikas Savienoto Valstu, Polijas, Šveices u.c.) augstskolām un dažādām zinātniskajām institūcijām. Kopumā kongresā bija pieteikts apmēram 140 referātu (referātu tēzes sk. <https://dSPACE.lu.lv/dSPACE/>)

handle/7/56659). Galvenie pētījumu tematiskie loki bija saistīti ar indoeiropieistiku, gramatiku, fonētiku un fonoloģiju, leksikoloģiju un leksikogrāfiju, areālo lingvistiku un dialektoloģiju, onomastiku, valodas normēšanu, terminoloģiju, sociolingvistiku, translatoģiju, valodas apguvi, valodu kontaktiem, seno tekstu analīzi un valodas tehnoloģiju attīstību. Blakus latviešu un lietuviešu valodai kā īpašs pētījumu objekts virknē referātu bija arī lībiešu valoda.

Visas kongresa dienas ritēja četrās paralēlās sekcijās: 13.10.2021. tās bija veltītas valodas vēsturei, gramatikai, onomastikai un sociolingvistikai, 14.10.2021. — darbs notika valodas vēstures, onomastikas, indoeiropieistikas un komparatīvistikas sekcijā, kā arī sekcijās, kas bija veltītas valodas skaņām un vārdiem un sociālo procesu ietekmei valodā un tās variantos. Savukārt 15.10.2021. referāti tika lasīti kontaktlingvistikas, valodas apguves, valodas filozofijas un kultūras, kā arī mūsdienu valodas aktualitāšu un valodas tehnoloģiju sekcijā.

Blakus sekciju darbam XIII Starptautiskajā baltistu kongresā tika nolasīti arī desmit dažādiem sinhroniskās, diahroniskās un lietīšķās valodniecības jautājumiem veltīti plenārreferāti. 13.10.2021. par aizguvumiem baltu onomastikā referēja Laimute Balode (Helsinki Universitāte, LU Latviešu valodas institūts), par nomenu salikteņiem lietuviešu valodas izloksnēs — Bonifacs Stundža (*Bonifacas Stundžia*, Viļņas Universitāte), Valts Ernštreits (LU Lībiešu institūts) aplūkoja lībiešu valodu kā vienu no baltu valodu izpētes avotiem, Aksels Holvūts (*Axel Holvoet*, Viļņas Universitāte) analizēja darbības vārda veidu baltu valodās. 14.10.2021. Pēteris Vanags (Latvijas Universitāte, Stokholmas Universitāte) iztirzāja 17. gs. luterāņu rokasgrāmatas "*Lettisches Vade mecum*" saikni ar Kristofa Firekera (*Christophor Fürecker*, (1612–1684/1685) ortogrāfiju, Haralds Bihlmeiers (*Harald Bichlmeier*, Saksijas Zinātņu akadēmija Leipcigā) — modernas

metodoloģijas iespējas baltu un citu Eiropas valodu onomastikas izpētē, Darjus Ivoška (*Darius Ivoška*, Lietuviešu valodas institūts) referēja par aktualitātēm baltu valodu vēsturiskās vārdnīcas izveidē. 15.10.2021. Dace Markus (Liepājas Universitāte) pievērsās bērnu valodas jautājumiem, Normunds Grūzītis (LU Matemātikas un informātikas institūts) raksturoja latviešu valodas resursu integrāciju daudzvalodu datu kopās, Ģiedrijs Subačs (*Giedrius Subačius*, Ilinoisas Universitāte Čikāgā), kam bija gods ar referātu noslēgt XIII Baltistu kongresa darbu, aplūkoja lietuviešu rakstnieka Simona Daukanta (*Simonas Daukantas*, 1793–1864) ortogrāfijas vēsturi un teoriju.

Vērtīgs un noderīgs XIII Starptautiskā baltistu kongresa akcents bija arī otrās kongresa dienas noslēgums ar dažādu baltu valodām veltītu zinātnisku izdevumu prezentāciju un virtuālu izstādi, kurā baltistu kopiena varēja iepazīties ar jaunām un aktuālām valodniecības publikācijām Latvijā un Lietuvā.

XIII Starptautiskajam baltistu kongresam atbilstoši plānojumam būtu bijis jānotiek klātienē 2020. gada rudenī, taču Covid-19 pandēmijas dēļ tas tika pārcelts uz 2021. gadu un — iespējams, vienīgo reizi savā vēsturē — notika tiešsaistē. Taču jāatzīst, ka šāds formāts nekādi neietekmēja prieku satikt kolēģus, lingvistiskās domas daudzveidību un zinātnisko diskusiju spraiģumu, jo viedokļu apmaiņa bija iespējama ne tikai sarunājoties, bet arī ļoti aktīvi sarakstoties.

Īpaši iepriecināja arī aktīvā bakalaura, maģistra un doktorantūras studentu pieslēgšanās kongresa norisei, jo zinātniskās konferences un kongresi uzskatāmi par būtisku augstskolas studiju daļu, kurā studentiem iespējams iepazīties ar savu docētāju un citu zinātnieku jaunākajiem pētījumiem, iegūt priekšstatu par zinātniskās domas apriti un pētniecības ideju tapšanu. Tāpēc simboliska bija arī XIII Starptautiskā baltistu kongresa

“Baltu valodas laikā un telpā” noslēgumā LU kora “Aura” dziedātā dziesma “Latvijas Universitātei” (Jāņa Petera vārdi, Raimonda Paula mūzika), kas LU Latviešu valodas institūta direktores Dr. philol. Sandas Rapas raksturojumā bija veltījums visām augstsko-

lām, kuras gatavo baltistus un jo īpaši baltu valodu pētniekus.

Paldies XIII Starptautiskā baltistu kongresa “Baltu valodas laikā un telpā” organizētājiem un dalībniekiem, uz tikšanos XIV baltistu kongresā Viļņā, Lietuvā!

Par autori

Dr. philol. Andra Kalnača ir latviešu valodniece Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas profesore un vadošā pētniece. Darbojas letonikas un gramatikas nozarē. Viņa ir vairāk nekā 90 zinātnisku rakstu autore gan Latvijas, gan ārzemju valodniecības izdevumos, 18 rakstu krājumu sastādītāja un redaktore, ir publicējusi četras monogrāfijas.

About the Author

Dr. philol. Andra Kalnača is a Latvian linguist, professor and leading researcher at the Department of Latvian and Baltic Studies, Faculty of Humanities, University of Latvia. She works in the field of Letonics (Latvian studies) and grammar. A. Kalnača is the author of more than 90 scientific articles in both Latvian and foreign linguistic editions, the compiler and editor of 18 collections of articles, and has published four monographs.

BALTIC LANGUAGES IN TIME AND SPACE

Andra Kalnača

andra.kalnaca@lu.lv

Summary

Keywords: *congress, Baltic languages, Baltics, linguistic industries*

The article presents one of the most important forums for the scientific meeting of Baltic linguists — the XIII Congress of Balticists, “Baltic Languages in Time and Space”, which took place in Riga on 13–15 October 2021. The Congress of Balticists was first organised in 1965 at Vilnius University. Since 1980, it has taken place every five years, alternately in Vilnius and Riga. The 2021 Congress was attended by 170 linguists from universities and research institutions of 11 countries, and about 140 reports were submitted.